

POSTANOWIENIE

Dnia 16 września 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku Archidiecezji W.
przy uczestnictwie Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. [...] w W., W. M.,
T. S., J. W. T., E. P., Z. K., M. D., P. S., B. K., A. M., J. K. i M. N.
o stwierdzenie nabycia spadku ,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 16 września 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestniczki Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. [...] w W.
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 15 lutego 2019 r., sygn. akt II Ca [...],

- 1) odrzuca skargę kasacyjną w zakresie zaskarżenia
rozstrzygnięcia oddalającego apelację uczestnika M. N.,**
- 2) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w
pozostałym zakresie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z 15 lutego 2019 r., po rozpoznaniu sprawy z wniosku Archidiecezji [...] przy udziale Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. [...] w W., W. M., T. S., J. J., E. P., Z. K., M. D., P. S., B. K., A. M., J. K., M. N. o stwierdzenie nabycia spadku, na skutek apelacji Uczestników postępowania M. N. oraz Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. [...] w W. od postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 maja 2018 r., sygn. akt I Ns [...], postanowił oddalić apelację.

Od powyższego orzeczenia skargę kasacyjną wniosła Uczestniczka postępowania - Parafia Rzymsko-Katolicka pw. [...] w W., zaskarżając

postanowienie Sądu Okręgowego w W. w całości i wnosząc o jego uchylenie w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi w innym składzie stosownie do art. 398¹⁵ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a w przypadku stwierdzenia podstaw - o uchylenie w całości również zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 maja 2018 r., sygn. akt: I Ns [...] i przekazanie sprawy do rozpoznania temu sądowi w zmienionym składzie, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, zasądzenie od Uczestnika W. M. oraz Uczestniczek: T. S. i J. T. na rzecz Parafii Rzymsko-Katolickiej pw. [...] w W. kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego wg norm przepisanych oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Zaskarżonemu orzeczeniu Skarżąca zarzuciła, na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., rażące naruszenie prawa materialnego polegające na błędnej jego wykładni oraz niewłaściwym jego zastosowaniu, a dokładniej naruszenie art. 948 § 1 i 2 k.c., art. 926 § 2 k.c., art. 944 § 2 k.c., art. 986¹ k.c. oraz art 988 § 1 k.c., art. 959 k.c., art. 982 k.c., art. 961 k.c. Ponadto z daleko idącej ostrożności zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił, na podstawie art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., rażące naruszenie prawa procesowego, którego naruszenie miało istotny wpływ na wynik sprawy tj. art. 670 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania Skarżąca wskazała oczywistą zasadność (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Wnioskodawca Archidiecezja W. wniosła o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Skarga kasacyjna stanowi

nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, wyrażającym się w szczególności w konieczności zapewnienia jednolitej wykładni i jednolitego stosowania prawa.

Oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z samej jej treści wynika w sposób jednoznaczny, że wskazane w skardze podstawy zasługują na uwzględnienie. Oznacza to, że z argumentów przedstawionych we wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, bez konieczności dokonywania pogłębionej analizy prawnej lub czynności procesowych sądu, wynika jaskrawa sprzeczność wyroku z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni i niepozostawiającymi sądowi swobody oceny albo z podstawowymi zasadami orzekania obowiązującymi w demokratycznym państwie prawa. O ile bowiem do uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawy są usprawiedliwione, o tyle do przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędna jest jej oczywista zasadność w wyżej przedstawionym rozumieniu. Szczegółowa analiza wniosku nie pozwala na stwierdzenie, że zachodzi wskazana przesłanka.

Zgodnie z art. 948 § 1 k.p.c., testament należy tak tłumaczyć, ażeby zapewnić możliwie najpełniejsze urzeczywistnienie woli spadkodawcy.

Przepis powyższy stanowi urzeczywistnienie (konkretyzację) konstytucyjnej wolności dziedziczenia rozumianej jako swoboda decydowania o losach majątku po śmierci (zob. art. 21 ust. 1 Konstytucji RP). Ustawodawca obowiązany jest zatem w ukształtowaniu norm ustawowych uwzględnić takie rozwiązania, które umożliwią jak najpełniejszą realizację zasady konstytucyjnej, a zatem uwzględnienie woli spadkobiercy jako podstawowego czynnika rozstrzygającego o tym, komu mają w razie jego śmierci przypaść przedmioty tworzące jego majątek (zob. np. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 4 września 2007 r., sygn. P 19/07, OTK-A ZU 2007, nr 8, poz. 94, i z 25 lipca 2013 r., sygn. P 56/11, OTK-A ZU 2013, nr 6, poz. 85).

W orzecznictwie przyjmuje się, iż do wykładni testamentu nie ma zastosowania tzw. kombinowana metoda wykładni, która w razie rozbieżności co do znaczenia oświadczenia woli między stronami czynności - składającym i

odbierającym oświadczenie - sięga do kryterium obiektywnego, zgodnie z którym właściwy sens oświadczenia woli ustala się na podstawie przypisania normatywnego, czyli tak, jak adresat sens ten rozumiał i rozumieć powinien przy założeniu starannych z jego strony zabiegów interpretacyjnych (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 1995 r., sygn. akt III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168). Miarodajna jest w tym przypadku tzw. wykładnia subiektywno-indywidualna, która decydujące znaczenie przypisuje sposobowi rozumienia oświadczenia woli przez samego testatora (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2001 r., sygn. akt II CKN 378/00, niepubl., i z dnia 6 października 2016 r., sygn. akt IV CSK 825/15, niepubl., oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2008 r., sygn. akt I SK 51/08, "Izba Cywilna" 2009, nr 4, s. 46).

Skarżąca w niniejszej sprawie w istocie zarzuca rozstrzygnięciu Sądu *ad quem* błędne ustalenia w zakresie wykładni testamentu. Uzasadnienie w tym zakresie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowi polemikę z ustaleniami Sądów *meriti* co do treści i wykładni testamentów, nie zaś uprawdopodobnienie, a tym bardziej wykazania zaistnienia przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej.

W orzecznictwie i doktrynie zgodnie uznaje się, że spadkobierca nie musi być oznaczony imiennie, lecz wystarczające jest wskazanie go w każdy sposób umożliwiający identyfikację (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1999 r., sygn. akt I CKN 1104/97, niepubl., i z dnia 13 czerwca 2001 r., sygn. akt II CKN 543/00, OSNC 2002, nr 1, poz. 14). Jeżeli inne niż imienne określenie spadkobiercy (spadkobierców) nie jest wystarczająco precyzyjne, niezbędne jest - w szczególności ze względu na szczególne reguły interpretacyjne wyrażone w art. 948 k.c. - podjęcie próby ustaleń przez sięgnięcie do dodatkowych wskazówek, także tych, które mają w stosunku do treści testamentu charakter zewnętrzny (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1997 r., sygn. akt I CKN 276/97, OSNC 1998, nr 4, poz. 63, z dnia 13 lutego 2001 r., sygn. akt II CKN 378/00, niepubl., z dnia 13 czerwca 2001 r., sygn. akt II CKN 543/00, z dnia 6 maja 2005 r., sygn. akt II CK 676/04, niepubl., z dnia 14 lipca 2005 r., sygn. akt III CK 694/04, niepubl., i z dnia 6 października 2016 r., sygn. akt IV CSK 825/15, niepubl.,

oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2008 r., sygn. akt I CSK 51/08). Przy ich określaniu zasadne jest wykorzystanie dyrektyw wypracowanych przy stosowaniu art. 65 § 1 k.c., który jako dotyczący oświadczeń woli w ogólności jest miarodajny także w odniesieniu do testamentów, choć tylko w zakresie, w jakim nie koliduje z regułami wyrażonymi w art. 948 k.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1997 r., sygn. akt I CKN 276/97, i z dnia 11 sierpnia 2010 r., sygn. akt I CSK 62/10, niepubl., oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 września 2008 r., sygn. akt I CSK 51/08). Sądy obu instancji prawidłowo dokonały analizy oraz wykładni testamentów, a szczególne możliwości powołania do spadku Parafii oraz proboszcza księdza J. K.. Prawidłowe było ustalenie, że testament z 2011 r. odwołujący testament z 2009 r. nie zawierał powołania do spadku żadnej osoby (fizycznej ani prawnej).

Oświadczenie woli nie zawierało też polecenia, albowiem nie uczynił nikogo zobowiązanym w tym zakresie, natomiast zawierało zapis dotyczący samochodu. Sądy prawidłowo ustaliły, iż nie można uzupełniać woli spadkodawcy, a jedynie w razie braku oczywistości bądź w przypadku możliwości różnych interpretacji należy rekonstruować rzeczywistą wolę spadkodawcy. Tymczasem w testamencie z 2011 r. nie sposób doszukać się powołania do spadku księdza Jana Kleszcza. Nastąpiło powołanie księdza J. K. jako wykonawcę testamentu - w zakresie testamentu tzw. sentymentalnego dotyczącego pochówku, jak i w zakresie dóbr materialnych.

Powołanie do spadku w drodze ustawy następuje niezależnie od woli spadkodawcy, natomiast powołanie testamentowe musi zawsze wskazywać osobę powołaną. W żaden sposób nie można domniemywać, uzupełniać treści powołania do spadku w drodze testamentu. Skarżąca zarzuca, że nie było wolą spadkobiercy dopuszczenie do powołania osób z rodziny w drodze dziedziczenia ustawowego, lecz ustanowienie Parafii jako spadkobiercy testamentowego. Twierdzenie, że powołany do spadku został ks. J. K. tj. Proboszcz Parafii Rzymsko-Katolickiej, nie może oznaczać, że tym samym powołana została Parafia.

Skarżąca trafnie wskazuje, iż punktem wyjścia do interpretacji woli spadkodawcy musi być testament. W przedmiotowym testamencie nie ma powołania do spadku, zaś interpretacja zmiany treści testamentu z 2009 r. jest

interpretacją subiektywną Skarżącej; z treści tego testamentu również nie wynika powołanie do spadku spadkobiercy, chyba że przedmioty spadkowe wymienione w tym testamencie wyczerpywałyby prawie cały spadek, ale wówczas spadkobiercami byłyby osoby tam powołane. W żadnym wypadku nie byłaby to Parafia czy aktualny proboszcz; wyeliminowanie osób wskazanych w pierwszym testamencie w żaden sposób nie sugeruje, że spadkobiercą miała być Parafia, czy to w testamencie z 2009 r., czy z 2011 r.

O tym, czy ustalenie woli spadkodawcy jest rzeczywiście możliwe, decyduje materiał dowodowy zebrany w konkretnej sprawie - z uwzględnieniem obowiązku badania z urzędu, kto jest spadkobiercą (art. 670 § 1 k.p.c.) - oraz jego ocena dokonana przez sądy *meriti*. Kwestia ta zatem nie może być rozstrzygnięta w sposób abstrakcyjny. W takich przypadkach art. 948 § 2 k.c. przemawia nie tylko za przyjęciem, iż wyrażający nieprecyzyjnie swą wolę spadkodawca miał na względzie krąg skonkretyzowanych spadkobierców, ale także za tym, by przy dookreślaniu tych osób decydujące znaczenie przypisywać nie całkowitej pewności rezultatu, lecz jego racjonalności, gdyż do tego kryterium odwołał się ustawodawca (uchwała Sądu Najwyższego z 26 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 24/20, niepubl.).

Z uwagi na brak *gravamen* należało odrzucić skargę kasacyjną w zakresie postanowienia Sądu Okręgowego w W. oddającym apelację Uczestnika M. N. (art. 398⁶ § 2 k.p.c.), zaś z przyczyn wskazanych powyżej w pozostałym zakresie odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).